

واکاوی مؤلفه‌های تمثیلات اعتقادی، عاطفی و رفتاری در قرآن

نسرين علوی نیا

واکاوی مؤلفه‌های تمثیلات اعتقادی، عاطفی
و رفتاری در قرآن
نسرین علوی نیا

ناشر: عاصم

صفحه آرایشی: واحد هنری انتشارات عاصم

نوبت چاپ: اول / ۱۴۰۰

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۷۷۰-۲۳-۰۰

قیمت روی جلد: ۷۰۰/۰۰۰ ریال

پست الکترونیک ناشر: nashre.aseem@gmail.com | www.aseembook.ir

مؤثر بخش: نشر عاصم: ۹۱۴۵۸۷۴۳۵۲

سرشناسه: علوی نیا، نسرین، ۱۳۶۰-
عنوان و نام پدیدآور: واکاوی مؤلفه‌های تمثیلات
اعتقادی، عاطفی و رفتاری در قرآن / نسرین علوی نیا.
مشخصات نشر: تبریز: انتشارات عاصم، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری: ۱۸۹ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۷۷۰-۲۳-۰۰
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۸۱.
موضوع: قرآن -- تمثیلات
Qur'an -- Parables
موضوع: قرآن -- مسائل ادبی -- معانی و بیان
Rhetoric in the Qur'an
تفاسیر شیعه -- قرن ۱۴
۲۰th century -- Qur'an -- Shiite hermeneutics
رده بندی کنگره: BP۸۴/۴
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۴
شماره کتابشناسی ملی: ۸۵۱۰۷۸۹

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب اتم از ناشر، کپی، تکثیر، ذخیره در سیستم‌های بازیابی محفوظ است.

فهرست

۷	 سخن مؤلف
۹	 پیشگفتار
۱۷	 مقدمه

فصل اول: مبادی بحث

۲۱	 گفتار اول: مفاهیم
۲۱	 الف) مفهوم تمثیل
۲۱	 ۱- تمثیل در لغت
۲۲	 ۲- تمثیل در اصطلاح
۲۲	 ب) تمثیل در اصطلاح از نگاه علامه طباطبایی و جوادی آملی
۲۲	 ۱- تمثیل و حقایق متنازل از نگاه علامه طباطبایی
۲۴	 ۲- تمثیلات و حقایق متنازل در نگاه علامه جوادی آملی
۲۵	 ج) تشبیه
۲۶	 ۱- تشبیه تمثیل
۲۷	 ۲- تشبیه غیر تمثیل
۲۷	 ۳- تشبیه مفصل
۲۷	 ۴- تشبیه مجمل
۲۷	 ۵- تشبیه قریب مبتدل

- ۶- تشبیه بعید قریب ۲۸
- گفتار دوم: انواع تمثیلات ۲۹
- الف- تمثیل بسیط ۲۹
- ب- تمثیل مرکب ۳۰
- گفتار سوم: زیبایی شناختی تمثیل و ویژگی‌های آن در قرآن ۳۶
- الف- تصویرسازی و رنگ آمیزی ۳۷
- ب- ایجاز در عین اطناب ۴۱
- ج- تناسب واژه و لفظ و روشنی معنا ۴۳
- د- بیان باورهای کلیدی و اساسی ۴۶
- ه- شمولیت و جهانی بودن ۴۶
- و- لطافت، تازگی و نوآوری ۴۷
- ز- ساختار قیاسی و استدلالی ۴۹

فصل دوم: تمثیلات در بعد اعتقادی

- مقدمه ۵۳
- گفتار اول: تمثیلات قرآنی در بعد توحید باوری ۵۵
- الف- تشبیه کلمه طیبه (توحید) به شجره طیبه ۵۵
- ۱- زوال ناپذیر ۵۵
- ۲- دارای رشد و نمو سریع ۵۶
- ۳- پاک و پاکیزه ۵۶
- ۴- دارای آرامش و نسیم دل انگیز ۵۷
- ۵- دارای یک نظم حساب شده ۵۷
- ۶- متصل کننده زمین و آسمان ۵۸
- ۷- محکم و با استقامت ۵۸
- ۸- عامل ایجاد و رغبت و حب ۵۸
- ۹- مستقیم و راست بودن ۵۹

۵۹	۱۰- وحدانیت.....
۵۹	۱۱- احاطه.....
۶۰	۱۲- همیشه سر سبز و زنده.....
۶۰	۱۳- کفایت کننده.....
۶۲	ب- تمثیل به نور.....
۶۵	گفتار دوم: تمثیلات قرآن در بعد نبوت باوری.....
۶۶	الف- اهداف و فواید نبوت.....
۶۶	۱- تعلیم دست نیافتنی ها.....
۶۸	۲- تکامل عقل.....
۶۹	۳- برپاداری قسط.....
۷۰	۴- نجات از تاریکی ها.....
۷۱	۵- پرستش خدا.....
۷۲	۶- داوری در اختلاف های مردم.....
۷۳	۷- دعوت به حیات برتر و سازنده.....
۷۳	۸- یادآوری نعمت ها.....
۷۴	۹- سفارش به اخلاق ستوده.....
۷۵	ب- آزادی یکی از بهترین رهاوردهای پیامبران.....
۸۱	گفتار سوم: تمثیلات قرآن در بعد معاد باوری.....

فصل سوم: تمثیلات قرآن در بعد اخلاقی و عاطفی

۸۹	مقدمه.....
۹۱	گفتار اول: تمثیلات قرآنی در بعد اخلاقی.....
۹۱	الف- مصادیق تمثیل قرآنی.....
۱۰۲	ب) مهم ترین آثار تربیتی و اخلاقی تمثیلات قرآن.....
۱۰۲	۱- نفوذ و تأثیرگذاری عمیق بر دل ها.....
۱۰۵	۲- ایجاد نشاط و انبساط خاطر.....

- ۳- گسترش افق فکر و اندیشه انسان ۱۰۶
- ۴- ارتباط دادن آدمی با واقعیت‌های زندگی و بازداشتن از تخیلات و اوهام ۱۰۷
- گفتار دوم: تمثیلات قرآن در بعد عاطفی ۱۰۹
- الف- مفهوم و جایگاه عاطفه در قرآن ۱۱۰
- ب- ویژگی‌های کلی عواطف ۱۱۴

فصل چهارم: تمثیلات قرآنی در بعد عملی و رفتاری

- مقدمه ۱۲۳
- گفتار اول: تمثیلات قرآنی در نوع استفاده از نعمت‌ها ۱۲۵
- الف- تمثیل تکوینی در بیان علامه طباطبایی ۱۲۵
- ب- مثال قرآنی در باب نعمت‌ها ۱۲۶
- گفتار دوم: تمثیلات قرآنی در امر به معروف و نهی از منکر ۱۳۲
- الف- تمثیل «مؤمن» و «کافر» در قالب مقایسه ۱۳۳
- ۱- تمثیل مؤمن و کافر به زنده و مرده ۱۳۳
- ۲- تمثیل مؤمن و کافر به «بینا و سمیع» و «کور و کل» ۱۳۷
- ب- نمونه‌هایی از فضایل اخلاقی در تمثیلات قرآنی ۱۳۸
- ۱- اتفاق در راه خدا ۱۳۸
- ۲- استقامت و پایداری در راه هدف ۱۴۳
- ج- نمونه‌هایی از رذائل اخلاقی در تمثیلات قرآنی ۱۴۶
- ۱- عهد شکنی ۱۴۶
- ۲- غیبت ۱۴۸
- ۳- قساوت قلب ۱۵۲
- ۴- علم بی عمل ۱۵۴
- ۵- اتفاق توأم با منت و آزار ۱۵۶

فصل پنجم: شبهات تمثیلی و نقد آنها

- مقدمه ۱۶۱

گفتار اول: نحوه نقد شبهات	۱۶۳
الف- مبانی رفع شبهات	۱۶۳
۱- حق محوری	۱۶۳
۲- عقل‌مداری	۱۶۳
۳- علم‌مداری	۱۶۴
۴- اخلاق‌گرایی	۱۶۴
ب- روش بحث علمی در دفع شبهات	۱۶۵
۱- توجه به نکات مثبت مطلب	۱۶۵
۲- تبارشناسی شبهه	۱۶۵
۳- استخراج مبانی و پیش‌فرض‌های شبهه	۱۶۵
۴- اعتبارسنجی منابع و مستندات شبهه	۱۶۶
گفتار دوم: شبهه تمثیلات قرآنی	۱۶۷
الف- آفرینش نخستین	۱۶۷
ب- احیاء ارض (زنده شدن دوباره زمین)	۱۷۰
ج- مراحل و تطورات جنین	۱۷۱
د- نمونه‌ها و داستان‌های عینی و تاریخی	۱۷۲
ه- شبهه آکل و مأکول	۱۷۴
و- شبهه مبانی فکری و اعتقادی مشرکان	۱۷۵
نتیجه‌گیری	۱۷۹
فهرست منابع	۱۸۱

مقدمه

زبان قرآن یکی از مباحث زیربنایی تفسیر است وجود آیات متشابه و نیز صنایعی مثل مجاز، کنایه، تشبیه، تمثیل و ... موجب می شود که مفسر در مورد آن تحقیق کرده و نظریه خاصی را انتخاب کند.

آنچه در این کتاب مورد بررسی است تعیین تمثیلات قرآنی در بعد اعتقادی (توحید باوری، نبوت باوری، معاد باوری) و نیز تمثیلات قرآنی در بعد اخلاقی و عاطفی، عملی و رفتاری می باشد. استفاده از تمثیلات بهترین راه برای شناخت خداوند و جهان و هستی است، چرا که تمثیل در قرآن در واقع عموم مردم به تناسب ادراکشان مطالب را می فهمند، چون تمثیلات قرآنی تنزیل حقایق عمیق و متوالی و بیان آنها در افق فکر مردم است، لذا شبهه ای باقی نمی ماند

هر یک از مفسران بر طبق دیدگاه کلامی خاص خود به تفسیر این آیات متشابه پرداخته اند به طوری که می توان گفت تفسیر این آیات متأثر از دیدگاه کلامی خاص مفسر است. متکلمان در تفسیر آیات قرآن از جمله آیات خبری، هر کدام به شیوه ای خاص که معلول دیدگاه کلامی خاص خودشان است دست به تفسیر زده اند. متکلمان معتزله با عقل شخصی خود به تحلیل حقایق و حیانی دست زدند و هر کجا وحی را با عقل در تضاد دیدند متوسل به تأویل شدند.

متکلمان اشاعره مجال هر گونه خردورزی را در عرصه سخن خداود مسدود

می‌دانستند، لذا بنای تفسیر خود را به اتکا بر ظواهر آیات گذاشتند لذا برای فرار از تجسیم و تشبیه، به قید «بلا تکلیف» پناه بردند.

متکلمان امامیه در در کنار تفکر و خردورزی عقلانی خویش، رهنمودها اهل بیت (علیهم‌السلام) را نیز چراغ راه خود قرار دادند با تکیه بر اصل ارجاع مشابهات به محکومات قرآنی و نیز تکیه بر دیدگاه‌های رفیع و معصومانه اهل بیت، پایه‌گذار نظریه‌ای خاص در تفسیر برخی آیات خبری مانند عرش الله، یدالله، تعلیم اسماء به حضرت آدم و سجده فرشتگان بر او و ... شدند، ایشان این آیات را حمل بر «تمثیل تکوینی» می‌کنند.

در واقع، تمثیل تکوینی ترسیم یک حقیقت است به صورت «مثل». تمثیل در کلام علامه هرگز به معنای غیر واقعی بودن هیچ بعدی از ابعاد این آیات و حوادث آنها نیست.

پیرامون تمثیلات قرآنی شبهات زیادی مطرح است که تبیین تمام آنها و بررسی هر کدام به صورت مجزا نیازمند تألیفی گسترده‌تر و ساختاری وسیع‌تر از این کتاب است. در عین حال در این کتاب چند مورد از شبهات که از نظر نگارنده اهمیت دارد بیان شده و به صورت مجزا تبیین گردیده است.